

მოთხოვნის განსაზღვრული სამართლებრივი კონსტრუქციების მეშვეობით დადასტურების ან უარყოფის მიზანშეწონილობის საკითხებს. მსჯელობაში გამოყენებულ გადანყვეტილებას სასამართლო არ გაუთავისუფლებია მოთხოვნის წინაპირობების არსებობის შემოწმებისგან - მართლმსაჯულება არ უნდა დასჯერდეს მხოლოდ სარჩელის შესაბამის გრაფაში ქონებრივთან ერთად არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოხსენიებასაც.

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ფარგლების დადგენისთვის სწორია დაკრძალვის ხარჯების მხედველობაში მიღება,⁵ მაგრამ ამ მსჯელობისთვის სკ-ის 973-ე მუხლის გამოყენება, საუკეთესო შემთხვევაში, ტექნიკურ ხარვეზს უნდა მიენეროს.⁶

ნინო ქავჭავაძე

► 2 – 7/2020

საკუთრების უფლების წარმოშობა მოძრავი ნივთის ნასყიდობისას; ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლა; ნასყიდობის ფასის უკან მოთხოვნა

1. ავტოსატრანსპორტო საშუალების საკუთრების რეგისტრაცია არ წარმოადგენს სამოქალაქო-სამართლებრივ აქტს, იგი მხოლოდ საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სამართლებრივ საფუძ-

ველს ქმნის და თავისი არსით ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს განეკუთვნება.

2. ნასყიდობის საგანზე მესამე პირის უფლებად შეიძლება განვიხილოთ ყველა სანივთო და მავალდებულებელი უფლება, რომელიც შემძენის წინააღმდეგაა მიმართული, მათ შორის საჯარო სამართლებრივი შეზღუდვები - გამყიდველის იმგვარი ვალდებულებები, რაც ამ ნივთის დაყადაღების საფრთხეს წარმოშობს.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სკ-ის 53, 186, 187, 489, 411, 491-ე მუხლები

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 05 დეკემბრის გადანყვეტილება № ას-658-625-2014

ფაქტობრივი გარემოებები:

მყიდველმა მანქანა მინდობილი მესაკუთრისგან შეიძინა. შემოსავლების სამსახურმა მას შენაძენი ჩამოართვა, იმ მიზეზით, რომ ავტომანქანა ჯერ კიდევ თავდაპირველი მესაკუთრის (საკუთრების მიმდობის) სახელზე ირიცხებოდა, რომელსაც შემოსავლების სამსახურის მიმართ დავალიანება გააჩნდა. შემოსავლების სამსახურმა მანქანას ყადაღა დაადო.

მყიდველმა სარჩელი აღძრა სასამართლოში და მოითხოვა გადახდილი ნასყიდობის ფასის დაბრუნების ვალდებულების მინდობილი მესაკუთრისთვის (გამყიდველისთვის) დაკისრება იმ საფუძვლით, რომ ის შეძენისას არ ყოფილა ინფორმირებული საკუთრების მიმდობსა და მინდობილ მესაკუთრეს შორის არსებული ხელშეკრულების რეალური ბუნების შესახებ (საკუთრების მინდობის ნაცვლად შეთანხმება მიიჩნია ნასყიდობად) და გამსხვისებელი ნივთის მესაკუთრედ აღიქვა. მისი პოზიციით, მან დაკარგა როგორც ავტომანქანაში გადახდილი თანხა, ისე ავტომანქანით სარგებლობის უფლება მასზე დადებული ყადაღის გამო.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადანყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა, რაც მოპასუხემ გაასაჩივრა სააპელაციო ნესით. სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით მოპა-

⁵ არათუ მხედველობაში მისაღები, არამედ სიცოცხლის ხელყოფიდან გამომდინარე ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ერთადერთი მოთხოვნა, რომლის მფლობელი (დაკრძალვის ხარჯებზე ვალდებული) პირი, ზემოთ აღწერილისგან განსხვავებით, ითვლება არა დაზარალებულად, არამედ მესამე პირად, Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, &823 Rn. 165.

⁶ საქმის გარემოებებისგან განსხვავებით, დავალების გარეშე სხვისი საქმის შესრულების ინსტიტუტის მოშველიება საჭირო შეიძლება გახდეს მაშინ, როდესაც შემსრულებელი დაკრძალვის ხარჯებს იღებს ამაზე ვალდებული პირის (მეპატრონე) ნაცვლად, ინგლისური და გერმანული სამართლის გადანყვეტილებისთვის იხ. რუსიაშვილი, ეგნატაშვილი, კაზუსები კანონისმიერ ვალდებულებით სამართალში, 2016, 50, 54-55.

სუბესუარი ეთქვა სააპელაციო საჩივრის დაკმაყოფილებაზე. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება მოპასუხემ გაასაჩივრა საკასაციო წესით.

სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება:

საკასაციო პალატამ საჩივარი დააკმაყოფილა და სკ-ის 186 I, II მუხლების დაყრდნობით მიიჩნია, რომ, ერთი მხრივ, საკუთრების მიმდობსა და მინდობილ მესაკუთრეს, მეორე მხრივ, ამ უკანასკნელსა და მოსარჩელეს შორის დადებული შეთანხმებები წარმოადგენდა ავტომატური ნასყიდობის შესახებ ხელშეკრულებებს, რადგან საქმის მასალებით დასტურდებოდა ხელშეკრულების არსებით პირობებზე შეთანხმება და ნივთის პირდაპირ მფლობელობაში გადაცემა. საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ შემოსავლების სამსახურის მიერ მოსარჩელის მფლობელობაში არსებული ავტომატური დაყადალების დროისთვის საკუთრების მიმდობი ალარ წარმოადგენდა მოძრავი ნივთის მესაკუთრეს, ვინაიდან მხარეთა შორის სადავო არ იყო, რომ მან ავტომობილი გადასცა მოპასუხეს, ხოლო მოპასუხემ - მოსარჩელეს. საკასაციო პალატამ მიუთითა დამკვიდრებულ ერთგვაროვან სასამართლო პრაქტიკაზე: „საკუთრების უფლების წარმოშობის საფუძვლები ამომწურავადაა დადგენილი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით, რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს მოძრავ და უძრავ ნივთებზე საკუთრების შექმნის სამართლებრივ რეჟიმს. ამავე კოდექსის 186-197-ე მუხლებით განსაზღვრულია რა მოძრავ ნივთებზე საკუთრების შექმნის საფუძვლები, ეს წესები თანაბრად ვრცელდება ყველა მოძრავ ნივთზე და იგი არ ადგენს მოძრავ ნივთზე საკუთრების შესაძენად სავალდებულო რეგისტრაციას. „საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონით იმპერატიულად დადგენილია სატრანსპორტო საშუალებათა სავალდებულო რეგისტრაცია, რაც თავისთავად არ წარმოადგენს ნივთზე საკუთრების წარმოშობის საფუძველს. რეგისტრაციის განხორციელება არ წარმოადგენს სამოქალაქო-სამართლებრივ აქტს, იგი მხოლოდ საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოე-

ბის უზრუნველყოფის სამართლებრივ საფუძველს ქმნის და თავისი არსით ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს განეკუთვნება“.¹

ნასყიდობის საგანზე მესამე პირის უფლებად შექმნება განვიხილოთ ყველა სანივთო უფლება, მავალდებულებელი უფლებები, რომლებიც შექმნის წინააღმდეგაა მიმართული; საჯარო სამართლებრივი შეზღუდვები, მათ შორის გამყიდველის იმგვარი ვალდებულებები, რაც ამ ნივთის დაყადალების საფრთხეს წარმოშობს. მოცემულ შემთხვევაში, საქმის მასალებით არ დასტურდება და არც სარჩელის საფუძვლადაა მითითებული ის გარემოება, რომ მესაკუთრედ რეგისტრირებულ პირსა და მოპასუხეს შორის ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებისას, ან მოსარჩელის მიერ ავტომობილის შექმნის დროისათვის ნივთზე პრეტენზია სსიპ შემოსავლების სამსახურს გააჩნდა: ნასყიდობის ხელშეკრულების დადების დროისათვის ნივთზე უფლებრივი ნაკლის არსებობა დადგენილი არ არის. უდავოა, რომ ნასყიდობის საგანზე მესამე პირმა პრეტენზია მოგვიანებით განაცხადა, მას შემდეგ, როცა ქონება მოვალეს ალარ ეკუთვნოდა. ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატა ვერ გაიზიარებს გასაჩივრებული განჩინების დასკვნას მოსარჩელის მიერ ნაკლის მქონე ნივთის შექმნის თაობაზე.

სკ-ის 491, 492-ე მუხლების თანახმად, მყიდველს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება წარმოეშობა მხოლოდ მაშინ, თუ ის ასევე მოითხოვს ხელშეკრულების მოშლას (აქ უნდა ვიგულისხმოთ ხელშეკრულებიდან გასვლა, მუხლში დაშვებული შეცდომის მიუხედავად), სხვა შემთხვევაში მას მხოლოდ ნაკლის გამოსწორება, ნივთის შეცვლა ან ფასის შემცირების მოთხოვნის უფლება წარმოეშობა. მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელეს ხელშეკრულების მოშლა არ მოუთხოვია.

სკ-ის 352 I მუხლის თანახმად, თუ ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე სკ-ის 405-ე მუხლით გათვალისწინებული პირობების არსებობისას უარს იტყვის ხელშეკრულებაზე, მაშინ

¹ უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 27 ოქტომბრის განჩინება Nას-914-954-2011.

მიღებული შესრულება და სარგებელი მხარეებს უბრუნდებათ (ნატურით დაბრუნება). ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების თანმდევი შედეგის - მხარეთა ორმხრივი რესტიტუციისათვის, მოსარჩელემ უნდა მიუთითოს და დაამტკიცოს: ა) მოპასუხის მიერ ორმხრივი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევისა და ბ) ვალდებულების შესრულების თაობაზე კრედიტორის (მოსარჩელის) მიერ მოვალის გაფრთხილების ან მისთვის დამატებითი ვადის დაწესების ფაქტი (სკ-ის 405 I მუხლი). სკ-ის 352-ე მუხლი განსაზღვრავს რა ხელშეკრულებიდან გასვლის სამართლებრივ შედეგს, მისი გამოყენება დაიშვება მხოლოდ სკ-ის 405-ე მუხლთან ერთობლიობაში, რომელიც ხელშეკრულებიდან გასვლის წესისა და სავალდებულო პირობების მარეგულირებელ დანაწესს წარმოადგენს. საკასაციო სასამართლოს პოზიციით, მოსარჩელეს არ მიუთითებია სკ-ის 405-ე მუხლით გათვალისწინებული იურიდიული შემადგენლობის არსებობაზე, ამასთან, არც გასაჩივრებული განჩინებითაა დადგენილი ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების გამოყენების ფაქტობრივი წინაპირობები. ეს გარემოება კი, უზენაესი სასამართლოს დასაბუთებით, უდავოდ მოწმობდა სარჩელის უსაფუძვლობას.

ანი ნანობაშვილი

► 3 – 7/2020

სასამართლოს მიერ პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრა სახელშეკრულებო დათქმისგან განსხვავებული წესით

1. სახელშეკრულებო თავისუფლების ფარგლებში დათქმული პირობის შემთხვევაშიც, ხელშეკრულების საერთო ღირებულებით გამოთვლილი პირგასამტეხლო, შესაძლოა გაუქმდეს კეთილსინდისიერების პრინციპისა და ნორმის მიზნის დასაცავად.

2. სასამართლო შეუსაბამო პირგასამტეხლოს მხოლოდ მაშინ შეამცირებს, როდესაც გადახდის ვალდებულება მხარეს მართებუ-

ლად აქვს დაკისრებული, თუმცა თანხის ოდენობა შეუსაბამოდ მაღალია. (ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სკ-ის 417, 418, 477, 319, 420-ე მუხლები

უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 24 მაისის განჩინება № ას-325-2019

ფაქტობრივი გარემოებები: მხარეებს შორის დაიდო სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზეც, კომპანიამ აიღო ხელშეკრულების გაფორმებიდან დათქმულ ვადაში ელექტრონათურების მიწოდების ვალდებულება. ხელშეკრულების თანახმად, განსაზღვრული ვადის გადაცილებისთვის დაწესდა პირგასამტეხლო, სახელშეკრულებო ღირებულების მიხედვით. კომპანიამ ვერ შეძლო შესრულება განსაზღვრულ დროში. მოსარჩელემ სარჩელი აღძრა მოპასუხის წინააღმდეგ და მოითხოვა მისთვის სახელშეკრულებო ღირებულების 0.2 %-ის გადახდის დაკისრება ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულების გამო.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ სარჩელი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა. სასამართლო დაეყრდნო სკ-ის 417, 418, 477-ე მუხლებს, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დააკისრა თანხის გადახდა, თუმცა არა მოთხოვნილი ოდენობის, არამედ ვალდებულების შეუსრულებელი ნაწილის შესაბამისი მოცულობის მიხედვით. იგივე შედეგი დადგა სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოში. უზენაესმა სასამართლომ წარდგენილი საჩივარი დაუშვებლად მიიჩნია იმ მოტივით, რომ იგი არ შეიცავდა სკ-ის 391-ე მუხლით გათვალისწინებული დასაშვებობის პირობას.

სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება: საკასაციო სასამართლომ ხაზი გაუსვა ქართულ კანონმდებლობაში პირგასამტეხლოს ორმაგ ფუნქციას: ერთი მხრივ, იგი ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მისაღწევად ვალდებულ პირზე ფსიქოლოგიურად ზემოქმედებს, აიძულებს მას ხელშეკრულების პირნათლად შესრულებას, მეორე მხრივ კი, იგი განცდილი ზიანის სწრაფად და უპირობოდ ანაზღაურებას უზრუნველყოფს. გადანყვეტილებაში უზენაესი სასა-